

4. Деніжна С.О. Синергетичний підхід до моніторингу якості освіти / С.О.Деніжна // Вища освіта України – Додаток 4, том VII (25), – 2011 р. – Тематичний випуск “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – С.452-458.
5. Князева Е.Н. Антропный принцип в синергетике / Е.Н.Князева, С.П.Курдюмов // Вопросы философии. – 1997. – № 3. – С. 62-79.
6. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти : навч. посіб. / В.С.Лутай. – К. : Магістр-S, 1996. – 256с.
7. Синергетичні засади державного управління в умовах реформ : моногр. / С.М.Серьогін, І.В.Письменний, І.І.Хожило [та ін.]; за заг. ред. С.М.Серьогіна. – Д. : ДРІДУ, 2007. – 194 с.
8. Философский словарь / [Ред. И.Т.Фролова]. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1987. – 590с.
9. Шевцов А. Синергетичні принципи проектування педагогічного процесу як системи / А.Шевцов // Вища освіта України. – 2003. – № 2. – С. 115–119.
10. Яковлев Е.В. Внутривузовское управление качеством : монография / Е.В.Яковлев. – Челябинск : Изд-во ЧГПУ, 2002. – 390с.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню сутності моніторингу якості освіти у ВНЗ з позицій синергетичного підходу. Визначена система принципів, через які здійснюється реалізація синергетичного підходу до моніторингу якості освіти у ВНЗ.

Аннотация

Статья посвящена исследованию сущности синергетического подхода при анализе проблемы мониторинга качества образования в вузе. Определена система принципов, через которые осуществляется реализация синергетического подхода к мониторингу качества образования в вузе.

Summary

Article is devoted research of essence of synergetic approach in the study of problems of public administration of higher education. A system of principles through which the realization of the synergistic approach to monitoring of education quality at the university is determined.

Ключові слова: синергетичний підхід, відкритість, динамічність, нелінійність, хаос, адаптаційний розвиток системи, якість освіти, моніторинг якості освіти у ВНЗ.

Ключевые слова: синергетический подход, открытость, динамичность, нелинейность, хаос, адаптационное развитие системы, качество образования, мониторинг качества образования в вузе.

Key words: synergetic approach, openness, dynamics, non-linearity, chaos, adaptive development of the system, quality of education, monitoring of education quality at the university.

Подано до редакції 14.03.2012.

УДК 37.032+378

©2012

Жорнова О.І.

СТУДЕНТ ЯК СУБ'ЄКТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПЕРЕВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... До педагогічного впливу, котрий розгортається в умовах тривких суспільних трансформацій, висуваються інакші і побажання, і вимоги: такі дії мають забезпечувати формування особистості, здатної не тільки адаптуватися до самореалізації за умов повсякчасних і не завжди передбачуваних змін, але й самій змінювати реалії існування в контексті нормальної, звичної та звичайної активності, усвідомлювати її результати у площині ре/трансляції культурних смислів. При цьому мова йде не про окрему особистість, а про масове формування суб'єктів соціокультурної діяльності, й у першу майбутніх фахівців із вищою освітою.

На наш погляд, вища освіта забезпечуватиме більшу сформованість студентів суб'єктами соціокультурної діяльності за умови визнання суб'єктної активності в площині соціокультурної діяльності одним із ціннісних пріоритетів вищої освіти, скоригованості змістових та процесуальних компонентів педагогічного впливу на студентів відповідно основних характеристик формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... щодо встановлення сутності суб'єктної активності особистості виявив відсутність чіткого розуміння суб'єкта діяльності як цілісності, різнопланові суперечності в його поясненні та подальшу диференціацію у визначеннях (від "відкриття" новою філософією суб'єкта (Е. Агацці) до ідеї відмови від концепту "суб'єкта" через проголошення його смерті (Р. Барт, Ж. Батай, Ж.-Ф. Ліотар, М. Фуко) та потому ствердження версій "воскресіння", центруючи в такий спосіб інтерес до феноменів індивідуальності). Уникнення недоцільної дефрагментації самого поняття суб'єкта, що за означених обставин стає цілковитою реалією, уможливорюється віднаходженням підстав для вимальювання сукупного обрису суб'єкта у всій широті життєдіяльності людини як індивіда й особистості [10]. Таким тлом, вважаємо, є акції людини, проявлені щоденно як звична та звичайна активність, при цьому усвідомлені як спрямоване вибудовування свого існування. Саме під таким кутом зору нами розглядається соціокультурна діяльність, зміни у поглядах на яку виявляються через позбавлення її суто фахового

спрямування, пов'язаного з підготовкою спеціалістів соціокультурної сфери. Виявлено, що проблема спрямованого набуття особистістю в процесі навчання у ВНЗ досвіду суб'єкта соціокультурної діяльності та його реалізації як звичної активності у повсякденні досі не була предметом вивчення педагогіки [9].

Формулювання цілей статті... Допис присвячено висвітленню сутності формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності, опису цільового, змістового, процесуального та результативного складників педагогічного впливу на цей процес, а також представленню результатів проведеної автором статті експериментальної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження... Необхідним елементом первинної теоретизації педагогічного впливу на суб'єктне формування студентів постало змістове визначення таких поняттєвих конструктів, як довільна активність, перетворення, відносини, повсякденна життєдіяльність, вплив, (пере)осмислення. Встановлено, що вихідним для розкриття поняття суб'єкта соціокультурної діяльності є розуміння останньої як довільної активності, яка:

- відбувається у звичному для людини форматі щоденних дій;
- реалізується як освоєння і привласнення сенсу існування;
- практично втілюється через дії носіїв та (ре)трансляторів цього сенсу.

У свою чергу, самооб'єктні відносини в процесі здійснення соціокультурної діяльності розгортаються як:

- усвідомлення власних дій є вихідним і визначальним етапом у становленні суб'єктної активності;
- зреалізована здатність вибудовувати взаємини на тлі відносин із самим собою, через звернення до самого себе;
- розуміння діяльності як спрямованої зміни самого себе;
- свідоме ініціювання власної щоденної активності та осмислення її наслідків [2].

Результатом виявленої активності стає позитивна динаміка масового особистісного розвитку, унаочнена свідомими щоденними акціями на засадах сформованої персональної нормативності, осмисленими як досвід життєдіяльності в громаді.

Теоретико-методологічними засадами дослідження обрано пізнавальні принципи суб'єктного формування особистості, виходячи із:

а) сучасного трактування феномена культури як спрямованих зусиль у віднаходженні смислів існування та вибудовуванні своєї життєдіяльності згідно цих смислів;

б) переконання, що діяльність не втрачає сенсу і за умов неусвідомлення її мети;

в) конкретизації широкого та вузького розуміння суб'єктної активності: в широкому значенні вона вбирає весь масив перетворень, у вузькому – витлумачується через певну якість таких здійснень;

г) поглядів на значну сукупність спрямованих дій, доступних для пересічного загалу в природному перебігу його звичайного існування і осмислену ним як перетворення для блага культурного розвитку, як на соціокультурну діяльність.

У ході дослідження було розроблено багатомірну динамічну модель ідентифікації суб'єкта соціокультурної діяльності та реконструйовано повсякденну активність особистості через формулювання ідентифікаторів суб'єкта соціокультурної діяльності на основі вивчення й узагальнення наукових ідей мультикультуралізму, концепцій культури як інтеракції, як людської іншобуттєвості, подієвого розгортання повсякденної життєдіяльності, що висвітлюють способи осмислення життєдіяльності як руху для освоєння Іншого. Віднаходження таких ідентифікаторів уможливило виявлення соціумом належності кожного до суб'єкта та не-суб'єкта, а також довільне самовизначення такої належності через визнання Іншого, намагання його зрозуміти, а потім й пояснити розбіжності у вибудованому повсякденні.

Під ідентифікацією суб'єкта соціокультурної діяльності розуміємо встановлення ознак, властивостей, станів, процесів, дій особистості, які дозволяють з-поміж усього масиву її звичних акцій чітко виокремити ті, що реалізують репрезентацію та (ре)трансляцію соціокультурної ідеї. Ідентифікаторами суб'єкта соціокультурної діяльності є:

– статичний: засвідчує особистість, що здатна свідомо здійснювати цілепокладання щоденної активності. Виявом цього слугує спосіб осмислення повсякденної життєдіяльності, зартикульований на стані, який позначено як "межовий";

– акціональний: відбиває здатність особистості докладати дієвих зусиль щодо внесення змін до власної повсякденної життєдіяльності, яка, своєю чергою, впливає на оточення. Це відбувається завдяки подієвому вибудовуванню свого повсякдення;

– кваліфікативний: визначає особистість здатною інтеріоризувати визнані громадою регламентаційні приписи спільного існування, інтерпретувати їх та поширювати серед загалу [3].

Здатність індивідуально вибудовувати власне повсякденне за соціокультурними нормами існування та осмислювати його значущість для світового культурного розвитку засвідчує сформованість особистості як суб'єкта соціокультурної діяльності. Формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності – це процес педагогічного впливу на особистість з метою набуття нею усвідомленого ставлення до повсякденної активності та

реалізації такого досвіду у власній життєдіяльності. Усвідомлене ставлення репрезентоване розумінням необхідності освоєння нових культурних смислів та визнанням значущості перебігу власного повсякдення для світу культури. Реалізація досвіду відбувається через зорієнтованість повсякденної активності на самозміни та адекватний (як відповідний до вимог культури) добір змісту, напрямів, форм життєдіяльності.

Показниками сформованості студентів суб'єктами соціокультурної діяльності є осмислення сенсу суб'єктної активності у площині повсякденних культурних практик, вибудовування повсякдення як низки подій, проблемний погляд на нормативно-ціннісні переважання соціокультурного світу та сформованість персональної нормативної позиції на його засадах. Підґрунтям активності суб'єкта соціокультурної діяльності є знаходження спільного в повсякденні, заснованому на одних й тих самих освоєних культурних смислах, та презентація загалові переваг переосмислення вже освоєного. Здійснення впливу на оточення в такий спосіб і розглядається як результат суб'єктної активності особистості у повсякденні; ефективність формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності є набуття ними досвіду впливати самозмінами на щоденне існування інших, або соціокультурна компетентність, як здатність забезпечувати самозміни засобами звичної активності. Її критеріями є доцільність повсякденної активності, продуктивність самозмін, спрямованість на дисенсус [4].

Педагогічний вплив на формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності – це комплексні впорядковані, взаємопов'язані педагогічні дії, що забезпечують набуття досвіду суб'єкта соціокультурної діяльності, який буде помітним змінами у вибудовуванні ними повсякденної життєдіяльності. Складниками моделі педагогічного впливу на формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності є:

- цільовий як уможливлення спрямованого відходу студентів від неосмисленого повсякдення, якому надаються характеристики органічної неподільності;
- освітньо-змістовий як представлення досвіду суб'єктної активності у повсякденні;
- процесуальний як спосіб репрезентації сенсу суб'єкта соціокультурної діяльності;
- критеріальний як встановлення ефективності (пере)осмислення студентами сенсу повсякденної активності;
- результативний як встановлення очікуваних наслідків сформованості студентів суб'єктами соціокультурної діяльності.

Ефективність запропонованої моделі педагогічного впливу з (пере)осмислення студентами сенсу повсякденної активності зумовлена з'ясованою сутністю формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності, що постає як динамічне розгортання досвіду повсякденної життєдіяльності, полягає у набутті здатності індивідуально вибудовувати власне повсякденне за соціокультурними нормами існування та осмислювати його значущість для світового культурного розвитку. Усвідомлене ставлення до повсякденної активності репрезентоване розумінням необхідності освоєння нових культурних смислів та визнанням значущості перебігу власного повсякдення для світу культури. Реалізації такого досвіду у власній життєдіяльності відбувається через зорієнтованість повсякденної активності на самозміни та адекватний (відповідний до вимог культури) добір змісту, напрямів, форм життєдіяльності [8].

Чинниками ефективності спрямованих педагогічних дій щодо привернення уваги студентів до сенсу суб'єкта соціокультурної діяльності визначено:

- набуття студентами досвіду перебування в іншому повсякденні;
- зверненість до сучасних мистецьких пошуків сенсу пересічного існування;
- самостійне виокремлення студентами основних положень уведення людини до сучасної культури і мистецтва як світу, де найяскравіше і найвиразніше виявляються значення повсякденного існування;
- погляд на навчальне повсякдення як спосіб і як форму передачі студентам сенсу активності суб'єкта соціокультурної діяльності;
- вихід за межі аудиторної роботи саме в аспекті долання рамок формальних взаємин "викладач – студент", а також посилення педагогічного впливу через послаблення таких його стереотипних характеристик як однозначність, одноосібність;
- максимальний розвиток повсякденної активності особистості, яка виступає зреалізованою потенційною життєвою силою людини.

Основними педагогічними умовами формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності є:

- усвідомлення ними необхідності організації власного повсякдення як внесення в нього нового смислу;
- про-життя ними різних подій як занурення до досвіду життєдіяльності у мультикультурному світі;
- осягнення власної життєдіяльності через її вплив на реалії повсякдення, на перетворення навколишнього оточення як кроків попередження культурної дезорганізації;
- партнерські стосунки з іншими та авторитетна життєдіяльність, доцільність наслідування якої визнано ззовні.

Закономірності формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності зумовлені такими залежностями:

– що сильніша спрямованість особистості на привласнення норм відповідальності і служіння, їх інтеріоризацію, то більш оптимістичним видається процес формування суб'єкта соціокультурної діяльності. І навпаки: слабка спрямованість на ці приписи ускладнює його;

– потенціал педагогічного впливу буде зреалізований то більше, що більш життєдіяльність студентів, насамперед, навчальне повсякдення відповідатиме вчинково-поведінковим приписам відповідальності й служіння, сприйматиметься і оточенням, і ними самими як звичайне, невиняткове.

Характеристиками суб'єктного формування студентів як поглиблення осмисленості реальної життєдіяльності через виявлення в ній інших цінностей, які збагачують звичну активність, змінюючи сенс людського існування, є:

– по-перше, асинхронність процесу формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності або, по суті, відмінності темпової динаміки набуття особистістю відповідного досвіду;

– по-друге, не однакова траєкторія поступу до суб'єктної сформованості або відмінні шляхи до відповідальності та служіння у повсякденні;

– по-третє, драматизм перетворення досвіду повсякденної життєдіяльності;

– по-четверте, незавершеність процесу формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності, підвалинами чого є принципова відсутність межі особистісного зростання в зазначеному напрямі [7].

Висновки... Осмислення процесу формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності як: а) конкретно-педагогічного явища, що визначає особистісний розвиток студентів як здатність зреалізувати в реаліях повсякденної життєдіяльності вплив на оточення через самозміни; б) конкретно-педагогічної ознаки розгортання повсякденної активності особистості як (пере)осмислення нею культурних значень існування дозволило визначити низку емпірично встановлених закономірностей формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності. З'ясовано, що реалізація основних теоретичних положень здійснення педагогічного впливу на суб'єктне формування студентів відбувається через:

– розгортання навчального повсякдення в подієвій площині [6];

– витлумачення кожної складової змісту освіти крізь призму ствердження норм відповідальності й служіння [1];

– спрямовувальну роль викладача в набутті студентами досвіду суб'єктної активності;

– скерованість на піднесення почуття причетності до особистого внеску в запобігання культурній дезорганізації;

– збагачення території навчального повсякдення в спосіб широкого та адекватного використання ціннісного потенціалу культурно-мистецьких закладів.

Подальше дослідження формування суб'єктної активності студентів може відбуватися в таких напрямках: співвіднесеність повсякденного втілення норм відповідальності й служіння з обмеженими можливостями людини; здатність особистості ідентифікувати себе та інших із суб'єктом соціокультурної діяльності; окреслення можливої та доречної множини точок перетину в пересічному повсякденні зусиль суб'єкта соціокультурної діяльності та індивідуальних життєвих проєктів, які не позбавлені егоїстичності; ступінь безпосередніх взаємин у навчальному повсякденні суб'єкта та не-суб'єкта для результативного формування студентів саме суб'єктами соціокультурної діяльності.

Література

1. Жорнова О.І. Відповідальність особистості : до питання змісту та способів пред'явлення у форматі соціокультурної норми / Олена Іллівна Жорнова // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / Кол. авт. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2009. – Вип. 56. – С. 34-38.
2. Жорнова О.І. Переосмислення повсякденної життєдіяльності : до визначення сформованості суб'єктної активності студентів / Олена Іллівна Жорнова // Педагогічні науки та освіта : зб. наук. пр. Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. – Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2008. – Вип. II. – С. 67-75.
3. Жорнова О.І. Студенти як суб'єкти соціокультурної діяльності : абрис ідентифікації та формування / Олена Іллівна Жорнова // Практична філософія. – 2007. – № 2 (24). – С. 58-64.
4. Жорнова О.І. Суб'єктна активність особистості як вибудовування повсякденної життєдіяльності : до розробки способів визначення та вимірювання / Олена Іллівна Жорнова // Проблеми освіти : наук. зб. / Кол. авт. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2009. – Вип. 59. – С. 12-16.
5. Жорнова О.І. Суб'єктна активність особистості як вимір якості вищої освіти : до розробки моніторингу повсякденної життєдіяльності студентів / Олена Іллівна Жорнова // Вища освіта України. – Додаток 3. Т.2 (9). – 2008. – Тематичний випуск "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського простору". – С. 218–228.
6. Жорнова О.І. Суб'єктна активність студентів у подієвому вимірі повсякдення / Олена Іллівна Жорнова // Вища школа. – 2008. – № 9. – С. 90-98.
7. Жорнова О.І. Суб'єктна сформованість студентів : результати емпіричного дослідження / Олена Іллівна Жорнова // Вісник КНУКІМ : зб. наук. пр. – К., 2008. – Вип. 14. – С. 64–70.
8. Жорнова О.І. Суб'єктне формування особистості в змісті інновацій у вищій освіті / Олена Іллівна Жорнова // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К. : ВІКНУ, 2009. – Вип. № 22. – С. 220-226.

9. Жорнова О.І. Суб'єктне формування студентів: до визначення мети та завдань педагогічного дослідження / Олена Іллівна Жорнова // Проблеми освіти : наук. зб. / Кол. авт. – К. : Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2009. – Вип. 57. – С. 51-56.
10. Жорнова О.І. Сучасне означення суб'єкта діяльності як відносин Я з не-Я / Олена Іллівна Жорнова // Практична філософія. – 2007. – № 1. – С. 77-84.

Анотація

Допис присвячено висвітленню результатів проведеної роботи щодо визначення феноменального положення суб'єктної активності студентів у повсякденні як об'єкта, предмета вивчення та предмета набуття, доведення динамічного характеру формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності та можливості педагогічного впливу на цей процес.

Анотация

В статье освещены результаты проведенной работы по определению феноменального положения субъектной активности студентов в повседневности как объекта, предмета изучения и предмета становления, обосновано динамический характер формирования студентов субъектами социокультурной деятельности и возможности педагогического влияния на этот процесс.

Summary

This article presents the results of this work, by definition, subjective phenomenal activity of the students in everyday life as an object, the object of study and subject formation, justified by the dynamic nature of the formation of students' subjects of cultural activities and opportunities of pedagogical influence on this process.

Ключові слова: суб'єкт соціокультурної діяльності, формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності, педагогічний вплив на формування студентів суб'єктами соціокультурної діяльності.

Ключевые слова: субъект социокультурной деятельности, формирование студентов субъектами социокультурной деятельности, педагогическое влияния на формирование студентов субъектами социокультурной деятельности.

Key words: subject of socialcultural activity, forming students to be subjects of socialcultural activity, pedagogical influence as forming students to be subjects of socialcultural activity.

Подано до редакції 15.03.2012.

УДК 378.22.041.09:5

©2012

Іщенко В.І.

СУТНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Постановка проблеми у загальному вигляді... Стратегія розвитку сучасного українського суспільства в умовах соціально-економічних реформ об'єктивно потребує підвищення вимог до освітньої системи, професійної підготовки фахівців високої кваліфікації та вирішення багатьох соціальних проблем. Особливої трансформації зазнає зміст підготовки педагогів природничих дисциплін до роботи зі студентською молоддю, що зумовлена підвищенням уваги суспільства до студентської молоді як суб'єкта, посиленням відповідальності ВНЗ за соціальне виховання студентської молоді, створенням сприятливих умов для набуття студентами позитивного досвіду, формуванням здатності до самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Питання професійного самовиховання майбутнього вчителя природничих дисциплін досліджено в окремих аспектах наукових праць (К. Ангеловські, Л. Баранова, Р. Бернс, А. Бойко, Л. Боровцова, Ж. Борщ, В. Буряк, С. Вершловський, С. Гергуль, О. Горленко, К. Гуз, Л. Даниленко, А. Даринський, О. Демченко, В. Євдокимов, Б. Єлканов, Л. Квадріціус, В. Козаков, В. Ляпунова, П. Матвієнко, А. Маслоу, Л. Мітіна, О. Радченко, О. Савченко, І. Сергєєв, В. Стрельников, Н. Шиян, Л. Хомич, А. Хуторской та ін.).

Формування цілей статті... У даній статті ставиться за мету розкрити проблему професійної підготовки майбутніх спеціалістів природничих дисциплін до роботи зі студентською молоддю. Проаналізувати сутність самовиховання, як рушійної сили професійного самовдосконалення та саморозвитку. Встановити основні вимоги до особистості педагога та етапи його самовиховання. Розглянути вплив контекстного навчання на становлення особистості студента як суб'єкта діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження... Студентська проблематика традиційно була об'єктом уваги психологів, педагогів і соціологів. Водночас з цим, певний дефіцит наукових знань про студентство відчувається і на сучасному етапі. Питанням педагогічної роботи зі студентською молоддю приділяється недостатня увага. Водночас зміни обставин суспільного життя спричиняють: подальше зростання гостроти і актуальності питань соціально-педагогічної та просвітницької роботи у студентському середовищі; необхідність створення соціально-педагогічних умов для самореалізації, саморозвитку, змістового проведення вільного часу й організації систематичної інформаційно-профілактичної роботи щодо негативних явищ; пріоритетність